

Trasa Kościół św. Elżbiety- Łąkowa

- **Kościół św. Elżbiety** : Początkowo kaplica związana z powstałym w 1394 roku szpitalem św. Elżbiety. Kaplica znajdowała się w wydzielonej sali szpitala (w miejscu obecnego prezbiterium), wyposażonej w ołtarz. Przed rokiem 1417, po południowej stronie szpitala wybudowano kościół z jednonawowym, czteroprzęsłowym korpusem zachodnim z wysuniętymi na zewnątrz przyporami. Od strony zachodniej usytuowano niewielką kruchtę z ośmioboczną wieżyczką w osi kościoła. W okresie reformacji przeszedł w ręce gminy kalwińskiej. Po przejęciu w roku 1844 (wraz ze szpitalem św. Elżbiety) przez wojsko pełnił do 1920 funkcję kościoła garnizonowego. W 1920–1945 kościół misyjny. Odbudowany, jako jeden z pierwszych kościołów w Gdańsku: podstawowe prace przeprowadzono w latach 1947–1949. od 21 XII 1946 zostało Stowarzyszenie Apostolstwa Katolickiego pallotyni).
- **KINO KREWETKA** – od 2002r., 8 sal klimatyzowanych dla 1871 widzów, otwarte 17 I 2002 roku. Nazwą nawiązuje do usytuowanych w tym miejscu wcześniej restauracji i sklepu Krewetka. Restauracja rybna i sklep Zakładów Rybnych w Gdańsku, otwarte 13 VI 1969 w części pomieszczeń zbudowanej w roku 1938 siedzibie dziennika „Danziger Vorposten”. Z czasem „miejsce kultowe” gdańszczan. Zamknięte w 1998.
- **Zieleniak** wysokościowiec, ul. Wały Piastowskie 1; wysokość 72 m, 17 kondygnacji, 13 500 m² powierzchni (5300 m² u podnóża). Wybudowany w latach 1965–1971 dla Centralnego Ośrodka Konstrukcyjno-Badawczego Przemysłu Okrętowego. do 2 żelbetowych słupów, stanowiących szkielet budynku, przywieszano, poczynając od góry, kolejne żelbetowe piętra, przeszklone (jako element fasady) oknami w tonacji zielonej (stąd nazwa). Obecnie własność Centrum Techniki Okrętowej, centrum biznesu: 75% powierzchni zajmują usługi bankowe, maklerskie, doradcze, spedycyjne, prawnicze, turystyczne, rekreacyjno-sportowe, sale konferencyjne, salon samochodowy, restauracja Panorama na ostatnim piętrze; do listopada 2012 roku także siedziba Ateneum – Szkoły Wyższej.
- **Ateneum**: mieści się w XIX wiecznym budynku; Zajęcia odbywają się również w budynku tzw. Zieleniaka; Pośród gdańskich uczelni wyróżnia się uruchomiony w 2014 roku kierunek obsługi ruchu lotniczego.
- **Panorama** : trzy sale restauracyjne z widokiem na stocznię oraz stare miasto.
- **Dworzec Gdańsk Główny**: 1900 oddano do użytku część główną. Bryła dworca składała się z centralnej części z wielką halą, przylegającego skrzydła północnego oraz mniejszego skrzydła południowego i wieży zegarowej w narożniku między halą a skrzydłem południowym. **niderlandzki manieryzm**. W 1964 wyremontowany gmach oddano do użytku. Posiada pięć zadaszonych (na większości odcinków) peronów, w tym dwa tzw. wypowe. W 1940 roku pod peronem nr 3 wybudowano żelbetonowy schron dla pracowników kolei i podróżnych (podzielony na kilka sekcji, oddzielonych żelbetonowymi przegrodami; powierzchnia całkowita: 413 m², dla 428 osób, grubość stropu: 1 m i warstwa ziemi, grubość ścian: 0,6 m, wysokość pomieszczeń: 2 m, szerokość pomieszczeń: 2,2 m). Przetrwał bez uszkodzeń do roku 2013, kiedy wyburzono większość schronu (pozostawiając około 30%) w związku z przebudową peronu i przedłużeniem torów na potrzeby powstającego przystanku Gdańsk-Śródmieście.
- **Bastion św. Elżbiety**: zbudowany w 1554 r. i przebudowany w połowie XVII wieku) był częścią fortyfikacji broniących dostępu do miasta; Pod koniec XIX wieku większość

umocnień rozebrano. Obecnie klub oraz restauracja "Big Johny". Właściciel Janusz Pisarski- planuje przekształcenie go w centrum konferencyjne oraz browar.

- **Nowy Ratusz**: zespół budynków z lat 1898–1901; Składa się z gmachu głównego, budynku stajennego, oficyny. Styl neorenesansowy. Kto w nim: 1) Siedemnasty Korpus Armijny, 2) siedziba wysokiego Komisarza Ligi Narodów, 3) XX Okręg Wojskowy i Wojskowy Urząd Meldunkowy, 4) siedziba władz miejskich Polskiej Partii Robotniczej, potem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, 5) siedziba klubu Żak, 6) od 1995 Nowy Ratusz. W dawnej stajni siedziba Biura Prezydenta do spraw Promocji Miasta Gdańsk.
- **Brama Wyżynna**: 1571-1576, 1588 Wilhelm van den Blocke. Płyty piaskowca.
- Forum Radunia: zabudowa średniowysoka, początek budowy grudzień 2014, zakończenie 2017 czerwiec, lokale handlowo-usługowe 200, nowy przystanek Szybkiej Kolei Miejskiej Gdańsk- Śródmieście.
- **Pomorski Urząd Wojewódzki**: siedziba władz Gdańsk; 16 powiatów; Ulica Okopowa powstała na miejscu zlikwidowanych na przełomie XIX i XX wieku wałów, bastionów oraz fragmentu nowożytnych umocnień. Szeroką ulicę zaprojektował niemiecki urbanista Jacob Stubben. Niegdyś ul. Okopowa dzieliła się na dwie części: północna nosiła nazwę Karrenwall (Wał Karowy), południowa zaś Wiebenwall (Wał Wijbego). Dzisiejsza ulica Okopowa powstała z połączenia obu ulic po II wojnie światowej. Na początku XX wieku na dzisiejszej ul. Okopowej powstało wiele reprezentacyjnych gmachów i kamienic, np. Bank Rzeszy.
- **Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego**: czarny gryf na żółtym polu. , 1 sierpnia 1919 r. utworzone zostało województwo pomorskie. Tym razem w jego granicach zabrakło Gdańska; 7 kwietnia 1945 r. powołane zostało województwo gdańskie; W 1975 roku dokonano nowego podziału; Obecne województwo pomorskie powstało 1 stycznia 1999 roku w wyniku kolejnej reformy administracyjnej. Pomorskie „wchłonęło” wówczas całe dawne gdańskie oraz część słupskiego, elbląskiego i bydgoskiego.
- **Muzeum Narodowe**: w budynkach dawnego klasztoru franciszkańskiego; Początkowo pod nazwą Muzeum Miejskie; 1945 roku do zniszczonego w 65% budynku zaczęto zwozić znalezione w ruinach Gdańska zabytki; 1948 placówka otrzymała nazwę Muzeum Pomorskie; Funkcjonujące w ramach muzeum oddziały archeologiczny, morski i historyczny dały początek samodzielnym obecnie gdańskim muzeom: w roku 1960 Muzeum Morskiemu, w 1962 Muzeum Archeologicznemu, w 1971 Muzeum Historycznemu Miasta Gdańska. 7 X 1972 Muzeum Pomorskie przemianowano na Muzeum Narodowe; Sąd Ostateczny Hansa Memlinga – najcenniejsze dzieło znajdujące się w muzeum.
- **Unimor**: ul. Rzeźnicka 54/56. 1957 roku powstały Gdańskie Zakłady Radiowe T-18, z siedzibą od roku 1958 w zwolnionych przez wojsko koszarach; Produkcja radioodbiorników i odbiorników telewizyjnych; urządzenia lotnicze; w 2013 postawiono ją w stan upadłości likwidacyjnej;
- **Lastadia**: łasztownia, stocznia, następnie ulica nad Motławą; z języka flamandzkiego, oznacza miejsce wyładunku towarów, w języku niemieckim – plac, na którym statki obciążano towarami i balastem, a także miejsce budowy statków; w źródłach: najpierw przystań, a od 1378 widnieje, jako stocznia. Potem w XIX wieku Fabryka Wyrobów Tytoniowych Jacoba Borga; w XX wieku zakład Państwowej Wytwórni Wyrobów Bursztynowych z Królewca, po roku 1945 w tym miejscu funkcjonowała (do końca

2002) Gdańska Fabryka Farb Drukarskich. W 2004 r. wykopaliska, osiedle mieszkaniowe powstało 2005-2006.

- **Stara Motława**: Najbardziej atrakcyjne miejsce do pływania i organizacji imprez rekreacyjno-sportowych na wodzie. Tu znajduje się Marina Gdańska dla 80 jednostek pływających. Na Motławę wpływa się z Martwej Wisły przy Haku Polskim, dalej rzeka rozdziela się na Starą i Nową Motławę i przechodzi w wybudowany w XVII wieku Opływ Motławy dopływający znowu do Martwej Wisły przy moście Siennickim. Rzeka o niewielkim spadku i niewielkim prądzie, można pływać „w górę”.
- **Przystań Kajakowa Żabi Kruk**: Klub Kajakowy Żabi Kruk aktualnie zrzesza ponad 60 osób. Klub jest członkiem Polskiego Związku Kajakowego. 1947 - pierwsze wzmianki o istnieniu klubu kajakowo-żeglarskiego "Huragan" w miejscu naszej dzisiejszej przystani; 1957 - kilku zapaleńców zakłada "Klub Wodny PTTK w Gdańsku"; A klub jako budynek? - powstał w połowie lat dwudziestych ale nie wiadomo kto go zbudował. 1970- roku klub powtórnie zostaje członkiem Polskiego Związku Kajakowego i ostatecznie przyjmuje nazwę "Klub Wodny PTTK - Żabi Kruk.
- **Dolne Miasto**: początkowo obszar łąkowy, nabyty między rokiem 1338 a 1341 przez Głównie Miasto od rycerza Piotra z Kacka. Do 1636 roku otoczone nowoczesnymi fortyfikacjami. Do XVIII wieku teren słabo zamieszkały, wykorzystywany w momentach szczególnych np. domy dla zakaźnie chorych. Główną osią urbanistyczną Dolnego Miasta jest do dziś ul. Łąkowa. Do końca XVIII wieku większość obszaru pełniła funkcję ogrodów bądź placów składowych, ze skromną parterową lub jednopiętrową zabudową. Od połowy XIX wieku do roku 1945 w środkowej części zajmowana przez młyny zbożowe i olejowe, wytwórnie krochmalu i margaryny, w pozostałej przez przedsiębiorstwa branży metalowej (przedsiębiorstwa i zakłady przemysłowe). Intensywny rozwój nastąpił po roku 1815 i nadaniu Gdańskowi statusu twierdzy, kiedy na potrzeby garnizonu pobudowano warsztaty i fabryki. W 1874 roku przedłużono obecną ul. Łąkową do Długich Ogrodów, w 1885 uruchomiono na ul. Łąkowej linię tramwaju konnego, od roku 1900 elektrycznego. Do 1905 powstały tam domy czynszowe dla robotników zatrudnionych w obu fabrykach wojskowych. W końcu lat 60. XX wieku wybudowano według projektu Witolda Rakowskiego osiedle Dolne Miasto. Dolne Miasto zajmuje od założenia powierzchnię około 55 ha.
- **Centrum Sztuki Współczesnej Łaźnia**: jedna z pierwszych publicznych instytucji kultury utworzona w Polsce po przełomie 1989 roku; środowisko niezależnych artystów. Stary i zniszczony budynek dawnej łaźni miejskiej na ulicy Jaskółczej, oddany do użytku w 1908 roku. Edukacja, wystawy, konferencje, wymiana artystyczna, wykłady i koncerty.
- **Ul. Łąkowa**: Najstarsze źródła dokumentujące nazwy w tej okolicy pochodzą z 1650. Do drugiej połowy XIX wieku dzisiejsza ulica była ciągiem mniejszych ulic. Wzdłuż ulicy Łąkowej przeważa zabudowa z XIX i początku XX w., w postaci kamienic mieszkalnych oraz budynków przemysłowych.
- **Parafia Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny**: dnia 21 stycznia 1949 roku została erygowana parafia pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia NMP w Gdańsku. W granice nowej parafii wszedł obszar z Dolnego Miasta i Olszynki z wyłączeniem tzw. Małej Olszynki.
- **Dawna fabryka karabinów- Królewska Fabryka Broni**: od około 1900 roku nr 35/38. Do 1853 roku zakłady produkujące broń w Gdańsku były prywatnymi wytwórniami o charakterze manufaktur. W 1839 roku Geschkat z powodu budowy na Osieku szpitala

wojskowego przeniósł montownię karabinów na Dolne Miasto, do zakupionego budynku po byłej niewielkiej rafinerii cukru przy Weidengasse 21. Powstawały tam początkowo karabiny kapiszonowe pruskiej konstrukcji wz. 39; produkowano i przerabiano rocznie średnio kilka tysięcy sztuk broni (10 tysięcy to teoretyczna moc produkcyjna zakładu). Po wstrzymaniu produkcji z końcem I wojny światowej część maszyn w roku 1919 zakupiło państwo polskie, następnie w 1921 przejęło resztę jej wyposażenia po utworzeniu zdemilitaryzowanego II WMG i w ramach podziału niemieckiego mienia państwowego w Gdańsku. Urządzenia techniczne wywieziono do Warszawy, w roku 1923 przekazując je do Radomia (gdzie na ich bazie powstały istniejące obecnie zakłady zbrojeniowe Łucznik). Do 1945 roku zabudowania dawnej fabryki były siedzibami firm (np. Fabryka Monopolu Tytoniowego), organizacji (w tym NSDAP), warsztatów stolarskich i ślusarskich, mieszkaniami prywatnymi. Po II wojny światowej były tam siedziby Gdańskich Zakładów Futrzarskich, Fabryki Ogniw i Baterii „Daimon”; mieściły się fabryka opakowań i fabryka obrabiarek, w latach 1994–2000 zakłady odzieżowe, od roku 2000 m.in. szpital weterynaryjny. Mają tam siedzibę także Gdańskie Melioracje sp. z o.o. (powstałe 1 VIII 1993 w wyniku przekształceń Okręgowego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Gdańsku). Od 2005 roku większość budynków należy do szpitala weterynaryjnego. Karabiny produkowane w fabryce znajdują się w zbiorach Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie i Muzeum Historycznego Miasta Gdańska.

- **Fabryka Monopolu Tytoniowego, Gdańska firma LPP**, właściciel takich marek jak Reserved, House i Cropp, odnowi swoją zabytkową siedzibę przy ul. Łąkowej. Remont elewacji budynku, który przed wojną należał do Gdańskiego Monopolu Tytoniowego, Obiekt, w którym mieści się siedziba LPP został wzniesiony w latach 1924-1927 w stylu modernistycznym. Od 1928 był siedzibą wytwórni wyrobów tytoniowych. Budynek bez większych zniszczeń przetrwał wojnę. Stoi na obszarze wpisanym do rejestru zabytków.
- **Akademia Muzyczna:** wyższa szkoła muzyczna, wcześniej (od założenia w 1947 r. do zmiany nazwy w 1982 r.) nosiła nazwę Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej. Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna została założona w Sopocie w 1947 roku przez Stefana Śledzińskiego.